THE „TWIN READER" EFFECT AT MIRCEA CĂRTĂRESCU

Diana SOFIAN
"Al. Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: Mircea Cărtărescu's prose is a mirrored ongoing dialogue between the author, his own self and the reader, a permanent configuration of the self through the prismatic reflection of the introproiective fields. In the process of writing, the reader is the always active witness, the accomplice, the (un)faithful replica of the author, the product of the specularity?/speculation. The aim of the present paper is to identify and pursue the contextual dynamics in Orbitor.

Keywords: reader, specularity, identity, alterity, polarity.

Proza cărtărească este un dialog continuu, în oglindă, al naratorului în calitatea lui de personaj-autor cu el însuşi şi cu cititorul reprezentat, o permanentă configurare a sinelui prin reflectarea prismatică a câmpurilor introproiective. Cititorul portretizat în opera cărtărească e martor, complice, replică (in)fidelă şi activă în procesul scriiturii. Cititorul/cititoarea este geamănul, dublul şi totuşi celălalt-mereu altul naratorului, construindu-se şi deconstruindu-se reciproc într-o continuă interogare, configurând astfel obsedantele mituri ale operei cărtăresciene: mitul Creatorului şi al Cărţii.

Lucrarea de faţă îşi propune identificarea şi urmărirea acestei dinamici (con)textuale în romanul Orbitor. Din toată problematica autor-text-cititor, aici ne vom referi nu la cititorul real/virtual/model, ci la diversele ipostaze ale instanţei cititorului reprezentat în cadrul textului, la naratar, a cărui natură este exclusiv textuală.

Apărut pentru prima oară în 1966 într-un articol al lui Roland Barthes[1], cu referire exactă la interlocutorul naratorului, dar fără o prezentare dezvoltată, termenul de naratar a fost reluat de teoreticianul Gerald Prince, care îi oferă, câţiva ani mai târziu, un statut teoretic veritabil – o definiţie şi indicii de recunoaştere în text[2].

Fără să-şi propună o extindere a analizei pe terenul teoriilor receptării, Prince propune, prin discutarea termenului de *narratee*, situarea textului şi a naraţiunii într-o nouă perspectivă, prin cercetarea impactului pe care îl poate avea mesajul asupra destinatarului său[3].

Termenul va reveni în naratologia franceză, Gérard Genette integrându-l în sistemul său naratologic (ne referim aici la binecunoscutele *Figures III*, 1972, pp.265-267 şi *Nouveau discours du récit*, 1983), iar Jean Rousset, în cartea sa, *Le lecteur intime*, propunând o denumire paralelă, cea de „cititor intim" (subînţeles textului).

Dedicat analizei operei lui Proust, studiul lui Genette evidenţiază, în problema tipologiei naratarului, diferenţele între noţiunea impusă de el şi cele de lector implicit, lector virtual, lector model, arătând că problematica naratarului nu are de-a face cu competenţe sau virtuţi ale lectorului real, ba chiar nici cu strategiile textuale prin care este construit, ci, mai întâi de toate, cu ideea de destinatar al mesajului şi cu modalităţile de adresare către acesta, conform legilor lingvisticii. În cadrul acestei comunicări fictive, naratorul şi naratarul constituie un cuplu, ambii „prizonieri ai textului", indiferent la ce nivel al naraţiunii s-ar afla (meta-, intra- sau extradiegetic). Astfel, dacă destinatarul este reprezentat în interiorul

[1]Roland Barthes - „Introduction à l'analyse structurale du récit", *Communications*, Nr 8, 1966.
[2] Gerald Prince – „Introduction à l'étude du narrataire", *Poétique,* Nr.14, 1973.
[3] Gerald Prince – Narratology, Berlin: Mouton, 1982

BDD-A22186 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:55:24 UTC)

naraţiunii, având toate caracteristicile unui personaj, el va corespunde, în calitate de naratar, cu naratorul intradiegetic. Dacă, în schimb, în afara naraţiunii, vocea naratorului se adresează, mai mult sau mai puţin explicit, unui destinatar plasat el însuşi în afara naraţiunii, ambii vor purta eticheta extradiegetică.

Problematica lectorului în text este reluată în anii ’90 într-o serie de studii pe subiecte circumscrise: o minuţioasă trecere în revistă a acestora este realizată de profesorul Franc Wagnerde la Universitatea din Namur cu prilejul Colocviului organizat în noiembrie 2005 şi în aprilie 2006 de două centre de cercetare, cel al „Şcolii de teoreticieni ai lecturii de la Reims” (Le Centre Interdisciplinaire de Recherches sur la Littérature, les Langues, la Lecture et l’Elaboration de la Pensée) şi cel al comparatiştilor Universităţii din Dijon (le Centre Interractions Culturelles Européennes).

Bazându-şi analiza pe romanele lui Calvino, Sterne, Cèrvantes, cercetătorul revine asupra distincţiilor operate de Genette, Picard, Magné, Jouve, într-o încercare de sinteză a statuturilor acordate lectorului de către teoria poetică. Se detaşează astfel trei figuri de cititori, după implicarea lor în text: *le narrataire effacé*, care ar corespunde, în sistemul lui Jouve, lectorului implicit, vizat indirect de către text; *le narratiare invoqué*, căruia naraţiunea nu-i precizează identitatea, dar pentru care apar în text mărcile explicite; în fine, *le narrataire-personnaje*, analogul intradiegetic al receptorilor reali, cuprinzând toate personajele auditori sau lectori, servind de exemple sau contra-exemple pentru maniera în care autorul lasă să se înţeleagă că vrea să fie citit.

Odată astfel stabilite limitele analizei de faţă, vom avea în vedere, în consecinţă, doar imaginea cititorului reprezentat în text şi modul cum interacţionează cu imaginea naratorului.

Cea dintâi oglindă în care naratorul îşi contemplă interlocutorul apare chiar în primele pagini ale romanului: în „fântâna creierului”, în „apa de aur”, apare figura celui legat ombilical de creatorul lumii pe care va s-o guverneze împreună şi de care se vor lăsa creaţi/seduşi. Invocarea face apel la seducţia reciprocă şi, ca în orice act de seducţie, termenii sunt învăluiţi în metaforă: „Acolo-n cilindrul acela scânteietor care-mi coboară în creier. Acolo, ca un exponat într-un borcan gros de sticlă verzuie, palid şi buhăit de spirt, zace el, cu pleoapele pe jumătate coborâte ca ale asiaticilor, cu zâmbetul extatic şi fad, cu cordonul ombilical înfăşurat în jurul pântecului. Ce bine îl recunosc! Cât de veridic îl imaginez! Oh, geamăn al meu, deschide-ţi pleoapele rimelate, strânge-ţi buzele rujate şi dulci, umflă-te până sare în cioburi retorta şi, prin ţăndări de ţeastă, prin mucilagii organice, ieşi la lumină! Luminează cu ochiul dintre sprâncene paginile de pieliţă sidefie ale acestei cărţi. Acestei cărţi ilizibile, acestei cărţi” [Cărtărescu: Orbitor I, p. 66-67].

Simetric, Aripa stângă conţine, în ultima ei parte, reflectarea figurii naratorului în naratar, ambii multiplicaţi la infinit: pe de o parte, cititorul este ademenit de narator să desfacă petalele trandafirului şi să îi descopere, în această repetată punere-în-abis, esenţa: „anatomia corpului meu dezvăluie şi ascunde-n acelaşi timp a patra dimensiune, care e timpul. Secţionează-mi măduva spinală şi vei găsi, pe un disc alb, desenul unui fluture cenuşiu; secţionează-mi fiinţa adevărată, aşa cum ai tăia un copac, şi ai găsi, inele concentrice, pe Mircea în Mircea în Mircea în Mircea în Mircea în Mircea…” [Cărtărescu: Orbitor I, p.267]; pe de altă parte, naratorul face apel la ceea ce Gerald Prince numeşte „forma implicită” a naratarului, prin experienţa partajată: „Era de fapt amândoi, căci abia acum se vădea ceea ce toţi presimţiseră într-un moment sau altul al vieţii lor: că realitatea e doar un caz particular al irealului, şi că suntem cu toţii, oricât de concreţi ne-am simţi, doar ficţiunea cine ştie cărei alte lumi, ce ne creează şi ne cuprinde…” [Cărtărescu: Orbitor I, p.379] (s.m., D.S.).

Jocul duplicării este dus până la extrem atunci când această partajare e afirmată de un alt personaj - se ştie că în Orbitor vocea naratorului şi cea a personajelor sale sunt adesea şi intenţionat interşanjabile, fiind, în fapt, una şi aceeaşi, a Creatorului – şi când, astfel, printre Ştiutori (creatori şi creaţi) este inclus şi cititorul. Pasajul selectat pune problema lumii-carte şi,

BDD-A22186 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:55:24 UTC)

în consecinţă, a emiţătorului şi a receptorului, care sunt unul şi acelaşi: „Suntem copii şi cópii, dar ai cui, ale cui? Suntem scrişi caligrafic, cu aur şi cu fecale, dar pentru cine? Cine citeşte-n definitiv povestea săracă a vieţilor noastre? Desigur că doar El, Scriitorul. Şi o citeşte o singură dată, în acelaşi timp în care o scrie. Căci e un proces de scriere-citire duplicarea lumilor, de parcă un tub ombilical le-ar lega între ele, iar prin cablu s-ar încrucişa, simultan, citirea şi scrierea din ambele părţi, căci dacă el suflă prin tub Duhul său, umflându-ne balonul de săpun, la rândul nostru îi reflectăm în curbura lui faţa şi-i putem zări prin tub laringele de zirconiu." [Cărtărescu: Orbitor I, p.395]. Se creează astfel efectul de lector încorporat, geamăn al instanşei creatoare, la orice nivel s-ar situa aceasta, oricând gata să i se substituie, în mod irecognoscibil, să-i traseze conturul autoportretului.

Identificându-se corporal cu manuscrisul său drept condiţie esenţială de creare a Cărţii, naratorul-autor intuieşte necesitatea legăturii la fel de organice cu destinatarul: „Căci matriţa organelor mele imprimă vieţii mele o formă codificată, singura pe care-o poate înţelege substanţa ta cenuşie. Prin ea îţi trimit mirosul părului meu şi gustul buzelor mele, culoarea ochilor mei şi duritatea unghiilor mele. Le ai pe toate în acest mare cod unic, în acest codex, în această cartea ilizibilă, această carte." [Cărtărescu, Orbitor II, p. 14].

Ludicul postmodern operează şi la acest nivel, al instanţelor: forma explicită a prezenţei naratarului în text este dublată de aluzia intertextuală, iar strategia textuală de construire a naratarului este demascată: „N-ai putea şti, şi nu pentru că nu ai simţul de observaţie prea dezvoltat (distingi, de fapt, destul de bine bărbaţii de femei şi copiii de pisici), ci pentru că nu te interesează, cititor ipocrit, dezastrul şi nefericirea corpului meu. Ochi prea mari pe o faţă triunghiulară […] asta se vede, asta vede „se" în oglindă. „Se" inventează din apele oglinzii, trecând o clipă prin cameră ca un peşte dezgustător de abis, ca un păianjen palid într-un terariu, acest trup, cu umbrele lui, cu gesturile lui, cu privirea lui de-o clipă aruncată-n oglindă – privindu-te-n ochi pe tine,"se", tu cel fără de faţă, trup, haine şi umbre - , pentru ca apoi oglinda să rămână goală, să se vadă-n ea, încremenite, doar recamierul, peretele vernil şi tabloul."[Cărtărescu, Orbitor II, p. 126]. Privirea în oglindă îngemănează şi identifică, dar actul ar drept consecinţă disoluţia.

Odată cu instituirea personajului Herman, cel mai important dintre Ştiutori, în poziţia „marelui preot", se întrupează în Carte figura personajului – cititor – judecător, destinatar al manuscrisului-jertfă. Mesajul îşi selectează singur receptorul, în urma unui proces nemilos de triere a celor nechemaţi. Naratarul trebuie să se dovedească demn de mesajul îndreptat spre el, să facă efortul de a se apropia de semnificaţie, să fie, prin urmare, dintre aleşi, mai mult, să fie Alesul: „O carte n-avea de ce să fie un aparat de visat frumos, ea nu se justifica decât ca săgeată-ndreptată spre mântuire. Iar mântuirea nu era pentru toţi, nici pentru mulţi. O carte era până la urmă o sită, un mecanism selectiv, o succesiune de grile şi probe din ce în ce mai dificile, aşa încât hoarda de cititori ce pătrundea în marea sală iniţială să se piardă pe drum, să se-njumătăţească, dacă se putea, după primele zece pagini şi să rămână redusă doar la o zecime după prima sută de pagini. […] cartea s-ar pune-n mişcare ca o gigantică rotativă, ca un sorb de heroină pură care şi-ar azvârli cititorii, câte unul, în noapte, acolo unde e plânsul şi scrâşnirea dinţilor. Arşi şi mutilaţi de lumină, ar cădea uşori ca fulgii între paginile unor cărţi rezonabile, unde ar şi rămâne, consumându-şi cuminţi literatura, laptele şi terciul lor de toate zilele. Până când unul singur ar căpăta premiul, coroana şi mântuirea, cel care-avusese puterea să străbată tot labirintul pentru că el construise labirintul, cel care ştia răspunsul pentru că el pusese-ntrebarea. O carte adevărată selecta mereu un singur cititor, după cum o lume adevărată mântuia mereu un singur suflet iar un ovul adevărat alegea o singură spermie, căci într-un fel scriitorul şi cititorul sunt una, lumea şi sufletul sunt una, ovulul şi spermia sunt una. Iar mântuirea înseamnă să-nţelegi, distrugându-te, acest lucru. De-aceea Herman nu credea în cărţile tipărite, ci numai în manuscrise, fiecare un unicat, fiecare o Evanghelie. Căci nu tu alegeai cartea, ci cartea te alegea ca să se scrie prin tine. „De aceea", adăuga el,

BDD-A22186 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:55:24 UTC)

privindu-mă pe sub sprâncene, „într-o lume nu poate exista decât o singură carte, câte una pentru fiecare dintre lumile posibile". [Cărtărescu, Orbitor II, p. 186]. Îngemănarea cu cititorul ales apare la mijlocul pasajului: „cel care-avusese puterea să străbată tot labirintul pentru că el construise labirintul".

Universul Orbitorului conţine şi alte personajele-lectori, destinatari accidentali ai manuscrisului lui Mircea: după ce Herman a fost arestat, manuscrisul este citit de Securitate şi, cu această ocazie, şi de către Ionel, cel mai evident exemplar al naratarului incapabil să înţeleagă mesajul, naratarul nedorit, exclus, ale cărui judecăţi sunt expuse cu umor demolator: „un dement, un antisocial, care nu făcea toată ziua decât să scribălărească la un fel de roman tâmpit şi de necitit"; „teancul acela de foi incredibil de jegoase şi boţite" ; „Dac-o fi cine ştie ce cod secret în poliloghia aia a lui?" [Cărtărescu, Orbitor III, p. 195, 196 şi 198]. Un alt destinatar accidental, judecător aflat pe o pistă greşită, cititor neales este mama naratorului-autor, personaj de maximă importanţă în textul scris de fiul său şi pe care ea îl anulează cu argumente care ţin de dosarul juridic al drepturilor autoficţiunii: „Chiar, mamă, m-am uitat şi eu puţin la-nceput, şi m-am supărat pe tine: cum ai putut tu să scrii aşa despre noi,că am proteză, că am pe şold…de unde ştii tu ce am eu pe şold, şi ce interesează pe alţii?" [Cărtărescu, Orbitor III, 26]

Faptul că personajele nu sunt decât alte feţe ale naratorului care, la rândul său, se reflectă în naratarul invocat este, credem, cel mai vizibil în fragmentul ce deschide povestea lui Maarten: „Dacă el ar închis ochii, dacă ar fi luat-o la fugă, […] tu, izolat şi pierdut cititor ace acestei cărţi, implicat şi voluntar devorator al acestor rânduri, n-ai mai putea avea acum viziunea lui Victor[…] Aşază-ţi deci pe faţă, ca un sondor, masca lui Maarten, priveşte prin ochii lui întunecaţi […] şi deschide uşa cuptorului în care, cu nemaipomenită furie, cu zgomot ca de oşti şi de ape mari, arde o flacără neagră, mistuitoare." [Cărtărescu, Orbitor II, p. 479]. Tensiunea intrării în plin fantastic este în acelaşi timp augmentată şi dejucată de invitaţia adresată „cititorului implicat şi devorator".

Niciunul din fragmentele chemate spre anliză nu demonstrează însă mai bine, în sensul conţinerii tuturor indicilor de identificare a instanţelor, decât cele două, plasate fiecare la sfârşitul volumului al doilea, respectiv al treilea al romanului. În primul dintre ele, naratarului invocat i se alcătuieşte un portret feminin, cu aluzie la Domniţa lui Arghezi şi la Testamentul acestuia, dar şi la Galateea pe care, tocmai prin actul creării ei, o posedă, fapt prin care îşi legitimează amândoi existenţa; în al doilea, portretul este inversat, în oglindă, adresarea la persoana a doua fiind îndreptată către sine dar neexcluzând, prin aceasta, intenţia adresării către un destinatar din afară.

Autorul joacă aici pe tentaţia de substituire a lectorului real cu cel ficţional. Deşi alegerea sexului feminin poate semnifica o excludere a celuilalt gen şi deci o restrângere şi o atenţionare împotriva actului de seducţie atât de bine regizat până aici, aşa cum observa Scuerengen, restricţia poate avea efect invers, iar al doilea fragment, cel care elimină marca genului, îndreptăţeşte cititorul de orice gen ajuns cu lectura până aici la o substituire cu naratorul vizat de text, cu cititorul ales, cititorul-model.

Un alt aspect ridicat în această secvenţă în care naratorul îşi construieşte-dezvăluie chipul cititoarei este acela al ieşirii aparente a autorului însuşi din spaţiul textului, întoarcerea sa la condiţia autorului empiric, limitat de timp şi de spaţiu, care nu poate dezmărgini lumea reală şi atunci doar imaginează o posibilă variantă de existenţă a cărţii sale în lume, dincolo de limitele propriei existenţe empirice: „Tu, care citeşti acum, întinsă pe canapeaua ta, cartea asta de necitit, care nu spune nimic, nu vrea nimic şi nu-nseamnă nimic, traversezi împreună cu ea, ca o navă cu pânze, planul transparent al lumii noastre. Eşti, la începutul acestei fraze, o secţiune la tomograf – o femeie cu o carte în mână, ghilotinată dintr-un calup fusiform care-i adevăratul tău corp, iar acum eşti o altă secţiune, cu o altă secţiune de carte în mâini. Cartea mea te-nsoţeşte ca un pui de focă urmându-şi mama, cu mult mai scurt decât ea, iar ceea ce se

BDD-A22186 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:55:24 UTC)

desfăşoară-ntre voi, plasa deasă de păianjen dintre creierul tău şi ea (două manuscrise faţă-n faţă între care gândurile şi intuiţiile şi tropismele tale glisează ca o suveică sau ca o rază tot mai intensă între oglinzile unui laser) străbate de asemenea perpendicular membrana existenţei, devenind o sferă sclipitoare de abstracţiuni, adevărata carte, interfaţa dintre mintea ta şi a mea, felul în care eu mă aplec adânc asupra ta şi-ţi vorbesc. Căci aşa cum între doi oameni navigând alături se întâmplă povestea lor de dragoste, altceva decât ei, mereu alta, mereu cu o personalitate imprevizibilă dinainte, ca un copil pe care minţile lor, după o pasionată copulare, l-ar zămisli, la fel obiectul posac, ca o placă de lemn al cărţii nu-i cartea însăşi, ci instrumentul prin care cartea are o şansă să se producă. Injectez prin ea, în mintea ta visătoare, jumătate din codul meu genetic. Abia în ţeasta ta ocrotitoare cartea se va putea dezvolta, când va fuziona cu jumătate din codul fiinţei tale. Acum, însă, când scriu rândurile-astea, tu încă nu bănuieşti că acest lucru trebuie să ţi se-ntâmple, pentru că nu a intrat încă-n lume secţiunea corpului tău cu o carte-n mâini. Încă n-ai fost la librărie (poate că nici librăria la care vei merge nu există acum) şi încă nu ţi-au căzut – dacă-ţi vor cădea vreodată, însă acest lucru, măcar, e sigur, de vreme ce citeşti acum frazele astea – privirile pe coperta acestei cărţi, dacă ea va fi o carte şi va avea, cândva, o copertă. La fel, nu a intrat încă-n lume cartea asta în întregimea ei, ci pătrunde încă încet, pagină după pagină şi literă după literă, ca şi când ar creşte şi s-ar înălţa, foarte lent, din lemnul mesei mele, ca o floare de hârtie murdărită de pastă de pix. Sunt sute de diapozitive suprapuse, fiecare pagină o secţiune din lumea ei, fiecare atât de subţire, încât prin pieliţa ei se văd vasele capilare şi terminaţiile nervoase irigând literele, care fără ele s-ar veşteji. Manuscrisul intră în lume chinuitor de încet, fiecare pagină lăsând după ea jeturi de linii punctate ca nişte mănunchiuri de raze, ca nişte faruri îndepărtate după care-mi ghidez vârful de metal galben al pixului. Nu ştiu ce voi scrie în pagina următoare. N-am ştiut niciodată, aşa cum n-am putut vedea-n minte niciodată contururile gălbui ale zilei de mâine.” [Cărtărescu, II, 509-510].

Al doilea fragment construieşte portretul lui eu-tu, persoana a II-a a adresării către sine permiţând glisarea aceasta spre un destinatar din afară-dinăuntru. Schimbarea, spre finalul pasajului, în persoana I plural arată aceeaşi indeterminare generalizatoare, înglobantă a naratarului indefinit: „Eşti o fiinţă alungită, ce-ncepe cu concepţia ta şi se termină cu moartea, aşa cum începi de la tălpi şi te termini în creştet. Faptul că te termini în creştet înseamnă oare că nu mai exişti? Eşti ca o carte care-ncepe cu prima pagina şi se termină cu ultima. Sfârşitul cărţii înseamnă distrugerea ei? De fapt, trăieşti o viaţă perpendiculară pe corpul tău, o viaţă cu o dimensiune în plus. Eşti toată istoria ta deodată, aşa cum trupul tău nu înaintează dinspre tălpi spre creştet, ci e dat tot deodată. Eşti destinul tău, perpendicular pe viaţa ta, strălucitor şi nemuritor în eternitate. Această fiinţă alungită, de lumină de aur, străbate membrana lumii noastre perpendicular, aşa încât mai pătrunde în ea în capătul tău ascuţit, ovulul abia fecundat, ce se continuă cu fătul tot mai durduliu în pântecele matern, cu adolescentul şi adultul, ce fac breşe tot mai mari, de forma trupului tău, în membrană, ca să se-ncheie cu diminuarea bătrâneţii şi moartea ta punctiformă, căci suntem toţi fusuri ce străbat maiestuos, în stoluri ca de păsări oceanice, membrana fiinţei. Ca să putem înainta uşor, perpendicular pe viaţa noastră din membrana lumii. Toţi până la unul vom pieri, cum toate cărţile se termină, dar toţi suntem întregi şi vii în Akasia, cum poţi oricând scoate o carte din raft, o poţi deschide oriunde şi-o poţi reciti, deşi ea a fost de mult terminată. ” [Cărtărescu, Orbitor III, pp. 441-442].

Rolul de ghid al naratorului faţă de naratar impune şi despărţirea lor, la finalul textului. Autorul utilizează pentru o ultimă dată analogia cu dimensiunile universului fizic pentru a decoda repetatele metalepse din interiorul cărţii şi pentru a se uni, încă o dată, cu imaginea lectorului coparticipant la actul creării sensurilor cărţii-lume: „Apocalipsa stinge aici un soare şi distruge dincolo un univers, dar ţesătura lumilor, textila lor, textura lor, textul lor rămâne întreagă şi vie. Sfârşitul lumii precede finalul ei, căci finalul înseamnă ultima copertă ce se închide uşor peste ultima filă. El nu distruge textul, ci îl delimitează, îl curbează-

BDD-A22186 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:55:24 UTC)

n sine, îl face rotund şi întreg ca o vietate, un obiect limitat dar fără margini pe care mintea ta, venind din a patra dimensiune, îl poate cuprinde în întregime, se poate contopi cu el şi pot zămisli împreună un copil minunat, având buzele mele şi **ochii tăi, zâmbetul meu şi glasul tău, nebunia mea şi melancolia ta, chiar a ta, cea care te-ndrepţi acum spre finalul acestei lumi ce s-ar putea numi**

ORBITOR" [Cărtărescu, Orbitor III, p551].

Întâlnirea cu sinele duplicat în imaginea multiplă a naratarului se mai petrece o dată, postapocaliptic, în rândurile se slavă şi recunoştinţă pentru mântuirea prin salvarea în celălalt: „Cum ar fi fost să nu mă fi născut niciodată! Sau să fi fost un vierme pe fundul oceanului, un virus într-o celulă infestată? Cum ar fi fost să nu-ţi pot spune ţie, care citeşti acum rândurile acestea: am trăit. Mai trăiesc încă. Sunt lângă tine, sunt în tine, sunt în mintea şi-n inima ta. […]N-am trăit decât o clipă, dar de-ajuns ca sa pot spune: am trăit." [Cărtărescu, Orbitor III, p555]. Dincolo de aparentul patetism al pasajului, nu putem să nu descifrăm intenţia demistificatoare a mesajului, pentru că el trimite direct spre teoria identificării pe care teoreticianul naratarului o prezintă la finalul capitolului despre naratar şi la finalul cărţii despre opera proustiană: „l'œuvre n'est finalement, selon Proust lui-même, qu'un instrument d'optique que l'auteur offre au lecteur pour l'aider à lire en soi. « L'écrivain ne dit que par une habitude prise dans le langage insincère des préfaces et des dédicaces , mon lecteur '. En réalité, chaque lecteur est, quand il lit, le propre lecteur de soi-même» […]le véritable auteur du récit n'est pas seulement celui qui le raconte, mais aussi, et parfois bien davantage, celui qui l'écoute. Et qui n'est pas nécessairement celui à qui l'on s'adresse: il y a toujours du monde à côté." [Genette, Figures III, p.267].

Se operează astfel, în textul cărtărescian, seducţia finală, prin punerea în abis a activităţilor de scriitură şi de lectură deopotrivă, până la efectul de vertij al cititorului real care tinde să se confunde cu toate instanţele textului. Acesta e şi scopul utilizării naratarului în textele post-moderne bazate pe multiplicarea punerii-în-abis: punerea lor sub puterea de fascinaţie a oglinzii şi a dublului. Procedeul ridică, aşa cum observă Wagner la finalul studiului său, problema „antrenării unei forme de închidere autistă în coconul confortabil al textului literar". Dar, credem noi, măcar atât timp cât autorul manevrează lucid pârghiile metaleptice, efectul rămâne unul ludic, prin deconstruirea fascinaţiei inconştientului.

Bibliografie:

1. Genette, Gérard, *Figures III*, Paris: Editions du Seuil, Coll. „Poétique", 1972.
2. Genette, Gérard - *Nouveau discours du récit*, Paris: Editions du Seuil, 1983, coll. « Poétique », p.95 et passim.
3. Rousset, Jean, *Le lecteur intime*, Paris: Corti, 1986.
4. Montalbetti, Christinne – Images du lecteur dans les textes romanesques, Paris: Bertrand-Lacoste, 1992.
5. Jouve, Vincent - *La Lecture*, Paris: Hachette, 1993, coll. « Contours littéraires », p.26-29.
6. Piégay-Gros, Nathalie – Le lecteur, Paris: Flammarion, Coll „Corpus", 2002.
7. Montalbetti, Christinne - „Figures de la lecture et du lecteur", în *Cahiers de narratologie*, Nr.11/2004.
8. Wagner , Franc - „Analogons. De quelques figures de lectuers/lectrices dans le texte et de leur impication pragmatique", în *Revue d'études culturelles*, Nr. 3/2007.

This work was cofinanced from the European Social Fond through Sectoral Operational Programme Human Resources Development 2007-2013, project number

BDD-A22186 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:55:24 UTC)

POSDRU/159/S/140863, Competitive Researchers in Europe in the Field of Humanities ad Social-Economic Sciences, a Multiregional Research Network.

BDD-A22186 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:55:24 UTC)